

*Козак О. Ю. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
<https://orcid.org/0000-0002-8164-0733>*

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ЇХНЬОЇ АДАПТАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

У статті проаналізовано результати формувального експерименту, спрямованого на розвиток ресурсів інтелектуального компонента особистісного потенціалу студентів на початковому етапі їхньої навчальної адаптації. Зазначається, що оптимізації цього потенціалу на початковому етапі навчальної діяльності студентів сприяє соціально-психологічний тренінг з елементами арт- та гештальт-терапії, рефлексивних прийомів, а також логічних та нейрогімнастичних вправ.

Ключові слова: розвиток; ресурси; інтелектуальний компонент; особистісний потенціал; студент; навчальна адаптація.

Вступ. Сьогодні розвиток суспільства характеризується усе зростаючим динамізмом, проникненням на нові рівні пізнання природи, зміною соціальної структури і появою якісно нових видів діяльності у невідомих раніше сферах [2; 9]. Особливе значення тут має бажання і здатність особистості активно досліджувати новизну і складність мінливого світу, а також створювати, винаходити нові оригінальні стратегії поведінки і діяльності [10]. Це активне пізнавальне ставлення до дійсності має розвиватись і у студентському віці. Успішна навчальна діяльність студентів потребує не лише відповідної мотивації, а й розвиненого мислення, високого інтелектуального потенціалу, який є і засобом, і метою цього розвитку [3; 6; 7].

Мета дослідження - презентація результатів апробації авторської психокорекційної програми розвитку інтелектуального потенціалу студентів.

Теоретичне підґрунтя. У психології дослідження інтелекту зосереджено в основному на вивченні психофізіологічних задатків загальних розумових здібностей (Г.Айзенк, Б.Цуканов та ін.); мотиваційної регуляції інтелектуальної діяльності (Д.Богоявленська, О.Леонтьєв та ін.); структурних рівнів інтелекту (Ф.Вернон, М.Вертгеймер, Г.Гарднер, Д.Гілфорд, Р.Кеттел, В.Крамаренко, Ж.Піаже, Ч.Спірмен, Р.Стернберг, Л.Терстоун та ін.); шляхів діагностики інтелекту

(В.Блейхер, І.Волощук, А.Давиденко та ін.); зв'язку інтелекту із творчістю (А.Біне, О.Губенко, М.Смульсон та ін.); впливі інтелекту на різні аспекти поведінки людини (Л.Дорфман, В.Моляко, М.Смульсон та ін.), у т. ч. на розвиток професійного мислення майбутніх практичних психологів (О.Пісоцький, Н.Пов'якель), а також можливістю прогнозування особливостей спілкування та діяльності особистості у галузі освіти, праці (Г.Куценко, О.Музика, В.Рибалка, Л.Романовська та ін.) [4; 8 та ін.].

Методи дослідження. Констатувальний експеримент, формувальний експеримент, методи математичної статистики.

Результати обговорення. З метою оптимізації інтелектуального потенціалу студентів на початковому етапі їхньої навчальної діяльності було спроектовано психокорекційну програму, яка містила тренінгові заняття. Програма складалась із двох частин. Першу частину було представлено логічними та нейрогімнастичними вправами, спрямованими на активацію інтелектуального компонента потенціалу, для синхронізації роботи правої та лівої півкуль головного мозку, розвитку міжпівкульної узгодженості. Друга частина складалась із соціально-психологічних тренінгів з елементами арт- та гештальт-терапії та у сукупності була

спрямована на розвиток мотиваційного компонента цього потенціалу.

Квазіекспериментальний вплив було здійснено на матеріалі неоднородних вибірок за такою схемою [1]:

O1XO2

O3O4.

В апробації програми розвитку інтелектуального потенціалу взяли участь студенти, які мають низький та середній рівні розвитку потенціалу та зараховані до виявлених розбалансованих, посередніх та конструктивних типів особистості. Формувальний експеримент було представлено трьома експериментальними групами. До першої експериментальної групи увійшли 7 дівчат і 7 юнаків, які мали низький і середній рівні розвитку інтелектуального потенціалу і належать до конструктивного типу особистості. Другу експериментальну групу склали 6 дівчат та 8 юнаків із низьким та середнім рівнями розвитку інтелектуального потенціалу. та належать до посереднього типу особистості. Третю експериментальну групу склали 7 дівчат та 7 юнаків, що належать до розбалансованого типу особистості із низьким та середнім рівнями розвитку інтелектуального потенціалу.

Для перевірки ефективності результатів формуального експерименту в аналогічних експериментальній групі пропорціях було представлено три контрольні групи студентів УДПУ, які мали низький та середній рівні розвитку інтелектуального потенціалу. Рівень вираженості інтелектуального потенціалу студентів в УДПУ оцінювався відповідно до таблиці 1 та визначався як сума якісних показників за мотиваційним та інтелектуальним компонентами. Одним із головних критеріїв сформованості інтелектуального та мотиваційного компонентів інтелектуально-особистісного потенціалу є ефективність навчальної діяльності та вирішення навчальних завдань.

Для визначення в обстежуваних типу особистості використовувалися формули факторних оцінок. За результатами психодіагностичного дослідження

необхідно встановити ступінь вираженості чинників. За допомогою методу найменшої відстані, використовуючи отримані факторні оцінки, необхідно встановити належність обстежуваного до розбалансованого, конструктивного або посереднього типів особистості.

Відстань до 1-го типу особистості = $[F11 \text{ кластер}-F1x]+[F21 \text{ кластер}-F2x]+[F31 \text{ кластер}-F3x]+[F41 \text{ кластер}-F4x]+[F51 \text{ кластер}-F5x]+[F61 \text{ кластер}-F6x]+ [F71 \text{ кластер}-F7x]$, де F1 1 кластер ... F7 1 кластер - середня вираженість 1-го ... 7-го фактора 1-го кластера (конструктивний тип особистості студента); F1x ... F7x - вираженість факторів у того, хто навчається.

Відстань до 2-го типу особистості = $[F12 \text{ кластер}-F1x]+[F22 \text{ кластер}-F2x]+[F32 \text{ кластер}-F3x]+[F42 \text{ кластер}-F4x]+[F52 \text{ кластер}-F5x]+[F62 \text{ кластер}-F6x]+ [F72 \text{ кластер}-F7x]$, де F1 2 кластер ... F7 2 кластер - середня вираженість 1-го ... 7-го фактора 2-го кластера (посередній тип особистості студента); F1x ... F7x - вираженість факторів у того, хто навчається.

Відстань до 3-го типу особистості = $[F13 \text{ кластер}-F1x]+[F2 3 \text{ кластер}-F2x]+[F33 \text{ кластер}-F3x]+[F43 \text{ кластер}-F4x]+[F53 \text{ кластер}-F5x]+[F63 \text{ кластер}-F6x] + [F73 \text{ кластер}-F7x]$, де F1 1 кластер ... F7 1 кластер - середня вираженість 1-го... 7-го фактора 3-го кластера (розбалансований тип особистості студента); F1x ... F7x - вираженість факторів у того, хто навчається.

Визначення типу особистості студента відбувається шляхом застосування методу найменшої відстані. Той, хто навчається, буде зарахований до типу особистості, відстань до якого буде найменшою. Результати емпіричного дослідження показали, що у тренінговій роботі зі студентами необхідно враховувати індивідуально-психологічні особливості інтелектуально-особистісного потенціалу, які було виявлено в результаті рівневого та структурного видів аналізу, тип особистості, а також загальний напрямок психокорекційної роботи.

Критерії рівня сформованості мотиваційного та інтелектуального потенціалів

Назва тесту	Параметр	Середній рівень вираженості ознаки, у сирих балах	Норми	
			Відхилення	Середнє
Опитувальник кар`єрних орієнтацій «Якоря кар`єри» Е.Шейна	Служіння	28,15-29,91	0,88	29,04
	Автономія	2,35-17,37	7,51	9,87
	Спеціалізація	18,42-28,16	4,87	23,30
	Мотивація до служби	34,49-44,51	5,01	39,51
	Мотиваційна зрілість	95,22-128,12	16,45	111,68
«Просунуті прогресивні матриці» Дж. Равена	Виклик	16,68-26,82	5,07	21,76
	Швидкість	1,97-2,03	0,04	2
	Точність	0,78-0,96	0,1	0,88
«Числові рядки»	Продуктивність	10-12	1,05	10,63
	Точність	0,71-0,93	0,13	0,81
«Виключення слова»	Продуктивність	19,8-24,91	2,62	22,30
	Точність	0,67-0,85	0,11	0,75
«Особистісний профіль» Г. Айзенка	Товарискість	19,67-26,63	3,50	23,14
	Активність	19-26	3,74	22,39
	Асертивність	17-26	4,22	21,55
	Самовничення	0-11	6,86	3,85
	Пригніченість	0-2	1,97	0,45
	Схильність до ризику	9-19	4,53	14
	Імпульсивність	0-9	4,82	4,72
	Агресивність	0-7	3,89	3,17
	Безвідповідальність	0-8	5,09	3,19

У тренінговій та психокорекційній роботі зі студентами, яких було зараховано до конструктивного типу особистості, акцент робився на роботі з такими базовими якостями, як мотивація до навчальної діяльності та відповідальність. Посередній тип особистості передбачає роботу з відповідальністю, вербальним інтелектом та розвитком навчальної мотивації. Розбалансований тип особистості передбачає акцент на посиленні роботи з активізації інтелектуального компонента інтелектуально-особистісного потенціалу (вербального та невербального видів інтелекту, швидкісні інтелектуальні операції), акцентуванні уваги на роботі із мотиваційною зрілістю та усвідомленістю, зниженні негативних індивідуально-психологічних особливостей (агресивність, імпульсивність, тривожність), внутрішньоособистісними конфліктами (тривожність-агресивність), що виникають через наявність різноспрямованих індивідуально-психологічних тенденцій.

У тренінговій програмі взяли участь 42 студенти, які перебувають на початковому

етапі навчальної діяльності. Тривалість програми тренінгу становила три місяці. Участь у програмі з розвитку інтелектуально-особистісного потенціалу здійснювалася під час самопідготовки. Тренінгова програма тривала 35 занять: по 10 занять для посереднього і конструктивного типів особистості, 15 занять для розбалансованого типу особистості. Частота та тривалість занять складала три заняття на тиждень по три години. Тренінг структурно складався із вступної, основної, заключної частин та був спрямований на оптимізацію інтелектуального та мотиваційного компонентів інтелектуально-особистісного потенціалу. Мотиваційний компонент було представлений елементами арт-і гештальт-терапії. Інтелектуальний компонент - логічними та нейрогімнастичними вправами. Заключна частина містила зворотний зв'язок і рефлексивне обговорення отриманих результатів.

Ефективність проведення психокорекційної програми оцінювалася за допомогою критеріїв психодіагностичного дослідження та об'єктивних зовнішніх

Питання психології

критеріїв (середня оцінка за підсумками складання екзаменаційної сесії). За даними психодіагностичного дослідження було виокремлено такі маркери ефективності програми розвитку інтелектуального потенціалу:

1. За тенденцією долати перешкоди у навчальній діяльності; посилення мотивів бути професіоналом; зниження значущості цінності незалежності від правил і норм суспільства; наростання тенденції втілювати у роботі свої ідеали та цінності; збільшення мотиваційної зрілості та мотивації до навчання. Критерії розвитку професійної мотивації визначались з урахуванням шкал тесту «Якоря кар'єри» Е.Шейна у адаптації В.Винокурової та В.Чікер: збільшення показників за шкалою «спеціалізація»; збільшення показників за шкалою «служіння»; збільшення показників за шкалою «виклик»; збільшення показників за шкалою «мотивація до служби»; збільшення показників за шкалою «мотиваційна зрілість»; зменшення показників за шкалою «автономія».

2. За такими показниками, як активність, товариськість, помірно виражена здатність до асертивності на основі шкал тесту «Особистісний профіль» Г.Айзенка визначались критерії оцінки розвитку комунікативних навичок:

зростання показників за шкалою «товариськість». Занадто високі показники, що виходять за верхні межі норми, призводять до нав'язливості, нерозбірливості у контактах, зайвої товариськості і нівелюють ефективність навчальної діяльності. Межі норми ($\delta = 3,49$; $M_x = 23,15$).

зростання показників за шкалою «активність»;

зростання показників за шкалою «асертивність». Високі показники за цією шкалою свідчать про нав'язування власної думки, тиск на оточуючих і часто не сприяють ефективності навчальної діяльності. Межі норми ($\delta = 4,21$; $M_x = 21,56$).

3. За тенденцією до зниження агресивності, безвідповідальності, імпульсивності та схильності до ризику визначались критерії зниження показників психотичних проявів (тест «Особистісний профіль» Г.Айзенка):

зниження показників за шкалою «імпульсивність»;

зниження показників за шкалою «агресивність»;

зниження показників за шкалою «безвідповідальність»;

зниження показників за шкалою «схильність до ризику».

4. За тенденцією до зниження пригніченості та самовничення (тест «Особистісний профіль» Г.Айзенка) визначались критерії оцінки зниження показників невротичних проявів:

зниження показників за шкалою «самовничення»;

зниження показників за шкалою «пригніченість».

5. За тенденцією до збільшення показників точності та продуктивності рішень, зростання показників швидкості вирішення інтелектуальних завдань без зниження точності та продуктивності визначались маркери оптимізації інтелектуального компонента інтелектуально-особистісного потенціалу:

зростання показників за шкалою «продуктивність» (тест «Просунуті прогресивні матриці Дж. Равена»);

зростання показників за шкалою «швидкість» (тест «Просунуті прогресивні матриці» Дж. Равена);

зростання показників за шкалою «точність» (тест «Просунуті прогресивні матриці» Дж. Равена);

зростання показників за шкалою «продуктивність» (тест «Виключення слова»);

зростання показників за шкалою «точність» (тест «Виняток слова»);

зростання показників за шкалою «точність» (тест «Числові ряди»).

Об'єктивними критеріями оцінки навчальної діяльності студентів були показники ефективності проведеної психокорекційної роботи: середня оцінка за екзаменаційну сесію за другий семестр. Отримані дані порівнювалися з результатами першого семестру.

Після закінчення квазіексперименту та реалізації психокорекційної програми аналіз даних психодіагностичного дослідження показав, що в усіх експериментальних групах відбулися позитивні статистично значущі зміни у прагненні втілювати у навчання

Питання психології

власні ідеали та цінності, мотивації вирішення свідомо складних завдань, мотивації до мотиваційної зрілості, у сфері навчання (табл. 2).

Також відзначається зниження в експериментальних групах тенденції до звільнення від розпоряджень, обмежень та правил, що сприятливо позначається на ефективності навчальної діяльності.

Відсутність статистично значущих змін у мотивації навчальної діяльності показала інтерпретація даних психодіагностичного дослідження респондентів контрольних груп. Проте існує статистично значуще зменшення показників шкали «автономія» в обстежуваних конструктивного типу особистості: Мдо трен = 18,9; Мпісля трен = 17,9 при $p \leq 0,05$. Тим не менш, ця тенденція виражена значно слабше, ніж у тих студентів цього ж типу особистості, що брали участь у квазіексперименті: Мдотрен = 19,1; Мпослетрен = 12,1 при $p \leq 0,01$.

Студенти, зараховані до конструктивного типу особистості, через оптимальне співвідношення інтелектуального та особистісно-

мотиваційного компонентів інтелектуального потенціалу є найбільш адаптивними і тому позитивні зміни, що спостерігаються в обстежуваних контрольній групі, відбуваються навіть без додаткового психологічного супроводу.

У сфері оптимізації комунікативних навичок в обстежуваних експериментальних груп, зарахованих до посереднього та конструктивного типів особистості, було зафіксовано статистично значущі позитивні зміни в активності, асертивності та товариськості. Також спостерігались позитивні зміни показників асертивності в обстежуваних, які зараховано до розбалансованого типу особистості.

За показниками активності та товариськості у студентів, зарахованих до розбалансованого типу особистості, статистично значущих змін не виявлено, оскільки ці показники спочатку розташовувалися у діапазоні ідеальної статистичної норми. Тому за результатами реалізації тренінгової програми значних змін не відбулося (табл. 2).

Таблиця 2

Результати тренінгової роботи зі студентами (розбалансований, посередній, конструктивний типи особистості)								
Криге-рій розв'язку ЮП	Параметр	Розбалансований тип		Посередній тип		Конструктивний тип		
		ЕГ до/після	КГ до/після	ЕГ до/після	КГ до/після	ЕГ до/після	КГ до/після	
<i>«Описувальник кар'єричних орієнтацій «Якоря кар'єри» Е.Шейна»</i>								
НМ	Служіння	24,2*/25,5*	23,1/23,5	24,0*/25,8*	23,9/24,1	25,5*/28,8*	25,9/26,1	
	Автономія	22,2*/16,4*	22,0/21,5	18,6*/12,2*	18,9/18,5	19,0**/12,0**	18,8*/17,8*	
	Спеціалізація	18,4*/19,1*	18,2/18,5	18,2*/21,7*	18,3/18,5	19,4*/22,8*	19,5/19,3	
	Виклик	15,6*/18,0*	15,4/15,1	12,6*/15,5*	12,7/21,6	18,0*/21,4*	17,8/17,8	
	Мотиваційна зрілість	89,6*/95,2*	89,0/88,7	89,4**/97,1**	89,8/91,0	95,2*/100*	95,0/95,2	
	Мотивація до служби	30,1**/34,4**	29,7/28,1	31,3*/37,1*	31,7/31,5	33,3**/38,1**	32,8/32,9	
<i>«Особистісний профіль» Г.Айзенка</i>								
КН	Активність	17,1/17,5	16,9/16,8	16,8*/18,1*	16,6/16,8	12,4*/19,5*	12,7/12,9	
	Асертивність	18,0*/19,1*	18,2/18,1	17,1**/19,1**	16,9/17,2	13,7*/18,0*	13,4/13,5	
	Товариськість	18,3/19,2	18,2/18,6	17,2*/20,0*	17,5/17,6	16,8*/20,2*	16,6/16,7	
НП	Пригніченість	7,7**/4,2**	8,0/8,3	4,2*/2,9*	4,5/4,7	8,5*/3,3*	7,8/7,7	
	Самовичення	15,0**/9,5**	14,9	10,9*/7,7*	11,3/11,1	13,4*/8,1*	13,6/13,5	
ПП	Імпульсивність	14,0*/10,9*	13,7/13,8	11,8*/8,5*	10,9/11,1	12,1*/9,6*	12,5/12,2	
	Безвідповідальність	10,1**/6,2**	10,3/9,8	12,7**/8,0**	11,6*/11,1*	13,3**/8,6**	12,8*/11,6*	
	Агресивність	14,0*/11,1*	13,6/13,9	12,0*/7,7*	11,9/11,8	12,4*/6,7*	1,3/1,4	
	Схильність до ризику	19,7**/16,1**	18,6/18,8	20,0*/17,1*	19,7/19,9	18,0*/15,5*	18,9/18,6	
<i>«Прогресивні матриці» Дж. Равена</i>								
П	Швидкість	1,4/1,5	1,3/1,4	1,4*/1,6*	1,5/1,4	1,2*/1,7*	1,3/1,4	
	Точність	0,5/0,6	0,5/0,5	0,5*/0,8*	0,6/0,5	0,4*/0,6*	0,5/0,5	
	Продуктивність	8,1*/9,4*	7,9/8,1	8,4*/10,1*	8,6/8,7	8,2*/9,7*	8,4/8,6	
	<i>Тест «Виключення слова»</i>							
	Точність	0,2/0,3	0,2/0,1	0,2*/0,6*	0,2/0,2	0,3*/0,7*	0,4/0,4	
	Продуктивність	13,4*/14,5*	13,1/13,5	12,2*/14,0*	12,0/11,9	13,6*/15,0*	13,8/13,6	
	<i>Субтест «Числові рядки»</i>							
Точність	0,4/0,5	0,4/0,3	0,4*/0,7*	0,5/0,4	0,4*/0,7*	0,3/0,4		

Примітка: НМ – навчальна мотивація, КН – комунікативні навички, НП – невротичні прояви, ПП – психотичні прояви, П – інтелектуальний потенціал; * $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$; *** $p \leq 0,001$ для U-критерію Манна-Уїтні

Питання психології

Статистично значуще зменшення показників за шкалами самовничення та пригніченості (маркери невротичних проявів) спостерігались в обстежуваних експериментальних груп, зарахованих до усіх трьох типів особистості. Статистично значущих змін у контрольних групах не зафіксовано. Інтерпретація маркерів психотичних проявів у респондентів експериментальних груп, зарахованих до трьох типів особистості,

підтверджує статистично значуще зменшення показників імпульсивності, агресивності, безвідповідальності та схильності до ризику. Ймовірно, що у цьому конкретному випадку показники навчальної мотивації, що зростають, нівелюють негативні індивідуально-психологічні особливості, створюючи компенсаторний ефект.

В обстежуваних, зарахованих до посереднього і конструктивного типів, зафіксовано невелике за рівнем статистично значуще зниження показника безвідповідальності. В іншому ж в обстежуваних контрольних груп статистично значущих змін маркерів психотичних проявів не зафіксовано. Поданий факт інтерпретується умовами навчальної діяльності. В обстежуваних, зарахованих до розбалансованого типу

особистості, статистично значущого зниження показника безвідповідальності не зафіксовано. Це пов'язано із внутрішньоособистісними конфліктами у структурі їхньої особистості, які перешкоджають формуванню відповідальної та нормативної поведінки.

В результаті інтерпретації критеріїв оцінки розвитку інтелектуального компонента особистісного потенціалу в обстежуваних експериментальної групи виявлено низьке за рівнем, але статистично значуще зрушення показників за шкалами вербального та невербального видів інтелекту, що, як пояснює А.Анастасі, обумовлюється тим, що інтелектуальні показники характеризується мінімальною пластичністю у порівнянні з особистісними особливостями [1]. Інтерпретація об'єктивних маркерів розвитку інтелектуального та мотиваційного компонентів інтелектуального потенціалу у студентів на початковому етапі навчальної діяльності (середній бал оцінок за семестр) показала позитивні статистично значущі зміни порівняно із вихідними даними. Статистично значущих зрушень в обстежуваних контрольних груп не виявлено (табл. 3).

Таблиця 3

Показники об'єктивних маркерів розвитку компонентів інтелектуального потенціалу після формувального експерименту відповідно до типу особистості ($p \leq 0,05$)

Тип особистості	Групи	Середній бал оцінки за семестр
Посередній	ЕГ до тренінгу	3,3
	КГ до тренінгу	3,4
	ЕГ після тренінгу	3,5
	КГ після тренінгу	3,3
Розбалансований	ЕГ до тренінгу	3,5
	КГ до тренінгу	3,6
	ЕГ після тренінгу	3,9
	КГ після тренінгу	3,4
Конструктивний	ЕГ до тренінгу	3,8
	КГ до тренінгу	3,7
	ЕГ після тренінгу	4,2
	КГ після тренінгу	3,8

Висновки. Таким чином, реалізація психокорекційної програми, кількісна та якісна інтерпретації результатів

квaziексперименту, систематичний психологічний супровід студентів із врахуванням виявлених типів особистості

Питання психології

(посередній, розбалансований, навчальної діяльності студентів сприяє конструктивний), що відрізняються соціально-психологічний тренінг з інтелектуальним потенціалом, дозволяють елементами арт- та гештальт-терапії, зробити висновки, що оптимізації цього рефлексивних прийомів, а також логічних потенціалу на початковому етапі та нейрогімнастичних вправ.

Список використаних джерел

1. Анастаси А. Психологическое тестирование: пер. с англ. / Под ред. и с предисл. К.М. Гуревича, В.И. Лубовского. М.: Педагогика, 1982. 320 с.
2. Інтелектуальний потенціал: соціальні виміри використання та розвитку [колективна монографія] / М.В. Семикіна, В.І. Гунько, С.Р. Пасєка / За ред. М.В. Семикіної. Черкаси: видавництво ТОВ «МАКЛАУТ», 2012. 336 с.
3. Гальцева Т.О. Навчання як фактор інтелектуального розвитку дорослих. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Педагогіка і психологія»*. № 9/1. Вип. 15.2009. С. 38-45.
4. Єфіменко С.М. Інтелектуально-творчий потенціал педагога: структура, зміст, шляхи діагностики та розвитку: [навчально-методичний посібник]. Кропивницький: КЗ «КОІПО імені Василя Сухомлинського», 2021. 104 с.
5. Носс И.Н. Введение в практику психологического эксперимента. М.: Пер Сэ, 2006. 304 с.
6. Перетятко В.В. Рівень інтелектуального розвитку як складова дидактичної адаптації студента-першокурсника університету. *Вісник Запорізького національного університету*. № 2(13). 2010. С. 223-226.
7. Петренко М.М., Корнєєва Т.С. Розвиток інтелектуального потенціалу студентів: Навчальний посібник. Кропивницький: Видавництво ТОВ «КОД», 2018. 272 с.
8. Пісоцький О.П. Когнітивний стиль як чинник розвитку інтелектуального потенціалу майбутнього практичного психолога: дис. канд. психол. наук. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. К., 2008. 170 с.
9. Рєвак І.О. Інтелектуальний потенціал нації як чинник зміцнення науково-технологічної безпеки України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. №1, 2010. С. 109-117.
10. Шопіна М.О. Формування інтелектуального потенціалу вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти. *Актуальні проблеми психології*. 2015. Т. 10, Вип. 27. С. 683-691.

References

1. Anastazy A. (1982) *Psychologychesкое testyrovanye* [Psychological testing]: per. s angl. / Pod red. y s predysl. K.M. Gurevycha, V.Y. Lubovskogo. M.: Pedagogyka. 320 s. (in Russian)
2. Intelektual'nyj potencial: social'ni vymiry vykorystannja ta rozvytku [Intellectual potential: social dimensions of use and development] [kolektyvna monografija] / M.V. Semykina, V.I. Gun'ko, S.R. Pasjeka / Za red. M.V. Semykinoi'. Cherkasy : vydavnyctvo TOV «MAKLAUT», 2012. 336 s. (in Ukrainian)
3. Gal'ceva T.O. (2009) *Navchannja jak faktor intelektual'nogo rozvytku doroslyh* [Education as a factor in the intellectual development of adults]. *Visnyk Dnipropetrovs'kogo universytetu. Serija «Pedagogika i psihologija»*. № 9/1. Vyp. 15. S. 38-45. (in Ukrainian)
4. Jefimenko S.M. (2021) *Intelektual'no-tvorchyj potencial pedagoga: struktura, zmist, shljahy diagnostyky ta rozvytku* [Intellectual and creative potential of a teacher: structure, content, ways of diagnosis and development]: [navchal'no-metodychnyj posibnyk]. Kropyvnyts'kyj: KZ «KOIPPO imeni Vasylja Suhomlyns'kogo». 104 s. (in Ukrainian)
5. Noss Y.N.(2006) *Vvedenye v praktyku psychologycheskogo eksperymenta* [Introduction to the practice of psychological experiment]. M.: Per Sэ. 304 s. (in Russian)
6. Peretjat'ko V.V. (2010) *Riven' intelektual'nogo rozvytku jak skladova dydaktychnoi' adaptacii' studenta-pershokursnyka universytetu* [The level of intellectual development as a component of didactic adaptation of a first-year university student]. *Visnyk Zaporiz'kogo nacional'nogo universytetu*. № 2(13). S. 223-226. (in Ukrainian)
7. Petrenko M.M., Kornjejeva T.S. (2018) *Rozvytok intelektual'nogo potencialu studentiv* [Development of students' intellectual potential]: *Navchal'nyj posibnyk*. Kropyvnyts'kyj: Vydavnyctvo TOV «KOD». 272 s. (in Ukrainian)
8. Pisoc'kyj O.P. (2008) *Kognityvnyj styl' jak chynnyk rozvytku intelektual'nogo potencialu majbutn'ogo praktychnogo psyhologa* [Cognitive style as a factor in the development of the intellectual

potential of the future practical psychologist]: dys. kand. psychol. nauk. Nacional'nyj pedagogichnyj universytet imeni M.P. Dragomanova. K. 170 s. (in Ukrainian)

9. Revak I.O. (2010) Intelktual'nyj potencial nacii' jak chynnyk zmicnennja naukovotekhnologichnoi' bezpeky Ukraïny [The nation's intellectual potential as a factor in strengthening Ukraine's scientific and technological security]. Naukovyj visnyk L'vivs'kogo derzhavnogo universytetu vnutrishnih sprav. №1. S. 109-117. (in Ukrainian)

10. Shopina M.O. (2015) Formuvannja intelektual'nogo potencialu vchytelja v systemi pisljadypломnoi' pedagogichnoi' osvity [Intellectual and creative potential of a teacher: structure, content, ways of diagnosis and development]. Aktual'ni problemy psihologii'. T. 10, Vyp. 27. S. 683-691. (in Ukrainian)

Summary

Kozak O. Uman State Pedagogical University
named after Pavlo Tychna

**DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL POTENTIAL OF STUDENTS
AT THE INITIAL STAGE OF THEIR ADAPTATION TO LEARNING**

Introduction. At present, the development of society is characterized by ever-increasing dynamism, penetration to new levels of knowledge of nature, changes in the social structure and the emergence of qualitatively new types of activities in previously unknown areas. Of particular importance here is the desire and ability of the individual to actively explore the novelty and complexity of the changing world, as well as to create, invent new original strategies of behavior and activity. This active cognitive attitude to reality should be formed at student age. Successful research activity requires not only appropriate motivation, but also developed thinking, high intellectual potential.

Purpose - presentation of the results of the approbation of the author's psychocorrective program for the development of students' intellectual potential.

Methods - declarative experiment, formative experiment, methods of mathematical statistics.

Originality. In order to optimize the intellectual potential of students at the initial stage of their educational activities, a psychocorrective program was designed, which included training classes. The program consisted of two parts. The first part was presented with logical and neurogymnastic exercises aimed at activating the intellectual component of the potential, for synchronizing the work of the right and left hemispheres of the brain, and developing interhemispheric coherence. The second part consisted of socio-psychological trainings with elements of art and gestalt therapy and was aimed at developing the motivational component of this potential.

Conclusion. The implementation of the psychocorrective program, quantitative and qualitative interpretation of the results of the quasi-experiment, systematic psychological support of students taking into account the identified personality types (mediocre, unbalanced, constructive), which differ in intellectual potential, allow us to conclude that the optimization of this potential at the initial stage of students' educational activities is facilitated by social psychological training with elements of art and gestalt therapy, reflexive techniques, as well as logical and neurogymnastic exercises.

Keywords: development; resource; intellectual component; personal potential; student; educational adaptation.

Received/Поступила: 15.08.22.